Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies,
Online ISSN 2278-8808, SJIF 2016 = 6.17, www.srjis.com
UGC Approved Sr. No.49366, JAN-FEB 2018, VOL- 5/43

vkfnokl h fon ;kF;kaph vkoM ¼'kS{kf.kd @ 0;kolkf ;d½ ,d oLrqfLFkrh

Sharad Hari Vishwasrao, Ph. D.

Adarsha Comprehensive College of Education and Research Karve Road Pune 4

Scholarly Research Journal's is licensed Based on a work at www.srjis.com

❖ iz Lrkouk ¼&

भारत दे ात विविध जाती जमातीचे लोक राहतात यातील काही लोक खेडयामध्ये, डोंगरी nxe Hkkxkr rj dkgh txyke/; jkgrkr- Mkxjh nxe Hkkxkr o txyke/; ike[;kus vkfnokl h ykd jkgrkr-

Hkkरत दे ात एकूण लोकसंख्येच्या 8-20 VDd lekt vkfnokl h vkg- gा समाज वर्शानुवर्शे fofo/k lfo/kkiklu ofpr vkg- Hkkjrh; ?kVurhy rjrnh o fofo/k vk;kxkrhy ि ाफारसीनुसार केंद्र सरकार व राज्य सरकार यांनी आदिवासींच्या भौक्षणिक विकासासाठी विविध योजना राबिवल्या पंरतू आदिवासीचा भौक्षणिक व साक्षरतेचा विकास हा इतर lekt ाच्या भौक्षणिक व साक्षरतेच्या विकासाच्या ryur deh iek.kkr >kyyk vkg vl fnlrk-

❖ **सं ाोधनाची गरज ¼&**

आदिवासी समाजातील विदयार्थ्यांना माध्यमिक ि ाक्षण भाासकीय आश्रम ााळा, vunkfuत आश्रम ााळा व खाजगी अनुदानित भााळांमार्फत दिले जाते- fon;kF;kP;k भौक्षणिक व 0;fDreRo fodklkr cf/neRrk] आवडीचे क्षेत्र (ौक्षणिक / व्यkolkf;d½ ;kuk egRokp LFkku vkg- म्हणून सं ाोधकाने सदर भााळांतील विदयार्थ्याp vkoMhp {k=kpk भाोध घेण्याचे निि चत केले व त्यासाठी विविध भााळा कोणकोणते उपकम राबवितात यांचाही भाोध घेण्याचे निि चत केले-

Copyright © 2017, Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies

❖ **संशोधन समस्या विधान %&**

^^i.k जिल्हयातील आदिवासी विभागात असलेल्या माध्यमिक भााळांतील विदयार्थ्यांचें vkoMhp (ौक्षणिक/व्याkolkf;d ½ क्षेत्राचा भाोध घेणे व त्या आवडीच्या क्षेत्राचा विकास करण्यासाठी भााळा करीत vlyÓk i;Rukph ekfgrh ?k.k-**

❖ **संशk/ku leL;srhy egRokP;k lKkP;k dk;kRed O;k[;k %&**

1½ i.k ftYg;krhy vkfnoklh foHkkx & tUuj] vkcxko] jktx:uxj] o ekoG rkyD;krhy vkfnoklh Hkkx

2½ vkfnoklh fon;kFkh & tUuj] vkcxko] jktx:uxj o ekoG rkyD;krhy आश्रम ाळेत व खाजगी अनुदानित भkkGr f ाकणारे vunkfur tekrhrhy fon;kFkh

3½ vkoMhp {k= – महाराश्ट्र राज्य व्यवसाय मार्गद नि व सल्ला केंद्र, मुंबई यांनी विकसीत व प्रमाणित केलेल्या आवड भाोधन चाचणीद्वारे विदयार्थ्यांची on;dh;] ;kf=d] okf.kT;] dyk ¼lkfgR;½ o yfyr dyk ;k {k=klkBh feGkyy tkLrhr tkLr iklrkd

❖ **lशोधन अभ्यासाची उदि्दश्टे %&**

1½ पुणे जिल्हयातील आदिवासी विभागात माध्यमिक f ाक्षण घेणा–या आदिवासी विदयार्थ्यांच्या आवडीच्या क्षेत्रांचा भोाध घेणे

2½ पुणे जिल्हातील आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळा R;krhy f ाक्षण ?k.kk&;k vkfnoklh fon;kF;kP;k vkoMhP;k {k=kP;k fodkl dj.;klkBh djhr vlyY;k i;Rukph ekfgrh ?k.k

❖ **संशोधन प्रश्न %&**

1½ i.k ftYg;krhy vkfnoklh foHkxkr माध्यमिक f ाक्षण ?k.kk&;k vkfnoklh fon;kF;kp vkoMhp {k= dk.kr vkg \

2½ i.k ftYg;krhy vkfदिवासी भागातील माध्यमिक भााळा त्यातील ि ाक्षण ?k.kk&;k vkfnoklh fon;kF;kP;k vkoMhP;k {k=kpk fodkl dj.;klkBh dk.kdk.kr

i;Ru djrkr \

❖ **सं◻ाोधनाची व्याप्ती** %&

1½ प्रस्तुत सं ाोधनात आदिवासी विभागातील सर्व भाासकीय माध्यमिक आश्रम ााळा o lo [kktxh अनुदानित माध्यमिक भााळेतील इयत्ता दहावी तील lo विदयार्थ्यांचा समावे ा केला आहे-

2½ प्रस्तुत सं ाोधनात आदिवासी विभागातील सर्व माध्यमिक आश्रम ााळा व सर्व खाजगी अनुदानित माध्यमिक भााळेतील विदयार्थ्यांच्या आवडीच्या क्षेत्रा ाी संबंधित vkg-

3½ सदर सं ाोधन हे वरील भााळेतील विदयार्थ्यांच्या आवडीचे क्षेत्र विकसीत करण्यासाठी करीत असलेल्या प्रयत्नां ाी निगडीत आहे-

❖ **सं◻ाोधनाच्या मर्यादा** %&

प्रस्तुत सं ाोधनाच्या मर्यादा पुढीलप्रमाणे

1½ i.k ftYg;krhy vkfnoklh foHkkxkतील भााळांचे मुख्याध्यापक व त्यांनी fnyy ifrlkn

2½ fon;kF;kph l[;k] fon;kF;kph pkp.khतील प्र नांना प्रतिसाद देण्याची इच्छk o R;kuk fnyy ifrlkn

3½ fon;kF;kph vkoM] o;fDrd vkf.k Hkkofud voLFkk

4½ iekf.kr pkp.khe/; vH;klkrhy ?kVd

5½ वरील भााळांतील आदिवासी विदयार्थ्यांसाठी उपलब्ध असलेल्या भौक्षणिक lfo/kk अभ्यासपूरक व अभ्यासेतर उपक्रम, भााळांतील विदयार्थ्यांच्या पालकांचे ि ाक्षण,

❖ **सं◻ाोधनाच्या परिमर्यादा** %&

प्रस्तुत सं ाोधनात

1½ i.k जिल्हयातील आदिवासी विभागातील तीन भााळांचा समोव ा केला आहे-

2½ वरील भाळांचे मुख्याध्यापक तसेच इयत्ता दहावीतील आदिवासी fon;kFkh ;kpk समावे ा केला आहे·

3) आदिवासी विदयार्थ्यांचे आवडीचे क्षेत्र यांच्या ी निगडीत आहे·

❖ **सं ाोधनाचे महत्व** %&

सं ाोधनाचा फायदा मुख्याध्यापक, ि ाक्षक] ikyd o fon;kFkh ;kuk vkfnoklh fon;kF;kp आवडीचे क्षेत्र (ौक्षणिक/व्यkolkf;d½ ;kckcrph ekfgrh feGfo.;klkBh तसेच या विदयार्थ्यांचा भौक्षणिक fodkl कसा होवू भाकेल आणि त्यांचे व्यक्तिमत्व कसे fodlhr gkby ;kpk fopkj dj.k ¸kklkBh gkby·

❖ **संबंधित सं ाोधनाचा व साहित्याचा आढावा** %&

आदिवासी जमातीविशयीचे संदर्भ साहित्य, सं ाोधन साहित्य, सं ाोधन अहवाल, सं ाोधन सारां ा, भाासकीय प्रका ान

❖ **सं ाोधनाची कार्यपध्दती** %&

सं ाोधनासाठी वर्णनात्मक सं ाोधन पध्दतीतील lo{k.k i/nrh fuoMyyh vkg·

❖ **जनसंख्या नि िचती** %&

i.k ftYg;kP;k vkfnoklh foHkkxkr vlyY;k ek/;fed भाळेतील इयत्ता दहावीतील vkfnoklh fon;kFkh

❖ ueuk fuoM %&

पुणे जिल्हयातील आदिवासी विभगाातील 3 माध्यमिक भाळांची निवड सुगम ;knfPNd ueuk fuoMhrhy ykVjh i/nr व या भाळांतील इयत्ता दहावीतील fon;kFkh vlHkkO;roj vk/kkfjr lgrd ueuk fuoM i/nrh

❖ ekfgrh ladyukph lk/ku %&

अ) मुख्याधिपकांसाठी प्र नावली

c½ fon;kF;klkBh vkoM ाोधन चाचणी महाराश्ट्र राज्य व्यवसाय मार्गद र्न व lYyk dn ecb ;kuh विकसीत केलेला आवड भाोधन चाचणी

❖ **संख्या□ास्त्रीय साधने**

भोकडेवारी

❖ **सं□ोधन अभ्यासाची फलिते %&**

आवडीचे क्षेत्र भाोधिका चाचणीद्वारे आलेले निश्कर्श

fon;kF;kZP;ा **आवडीचे क्षेत्रानुसार विदयार्थ्यांची संख्या व भोकडा प्रमाण**

vkoMhps {k=	,dw.k fon;kFkhZ ¼91½	**भोकडा प्रमाण (%)**
oSn;dh;	14	15
vfHk;kaf=dh	3	3
okf.kT;	31	34
dyk ¼lkfgR;½	59	64
yfyr dyk	39	43
oSn;dh;	14	15

dkgh fon;kF;kZaph vkoM fofo/k {ks=kr lkj[khp vk<Gyh vlY;kus **भोकडेवारीची एकूण बेरील 100 पेक्षा जास्त येते-**

❖ fujh{k.k %&

1½ आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेतील 64% fon;kF;kZaph vkoM dyk ¼lkfgR; ½ {ks=kdMs vkgs vls vk<Gr-

2) आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेतील 43% fon;kF;kZaph vkoM yfyr dyk {ks=kdMs vkgs vls vk<Gr-

3½ आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेतील 3% fon;kF;kZaph vkoM vfHk;kaf=dh {ks=kdMs vkgs vls vk<Gu ;r-

4) आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेतील 15 : विदयार्थ्यांची आवड वैदयकीय {ks=kdMs vkgs vls vk<Gu ;r-

निश्कर्श – आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेतील विदयार्थ्यांची आवड कला (साहित्य ½ {ks=kdMs lokZr tkLr vkgs rj R;kikBkikB yfyr dyk {ks=kdMs vkgs-

सं ाोधकाने मिळविलेल्या माहितीचे वि लेशण करून सं ाोधन अभ्यासांच्या उद्दिश्टांनुसार ekfgrhp ifj{k.k o vFk fuopu dy vkg-

मुख्याध्यापक प्र नावलीतून मिळालेल्या माहिती व वि लेशण करून मिळालेली Qyhr-

1) आदिवासी विभागातील आदिवासी माध्यमिक भााळांमध्ये तंत्रज्ञान विशयक सुविधा, पोशण आहार, आरोग्य विशयक, भाालेय स्पर्धा, आंतर ाालेय स्पर्धा, पालक ि ाक्षक l?kkp mide] विदयार्थ्यांच्या भौक्षणिक प्रगतीत समाजाचा सहभाग fon;kF;klkBhp cf{kl] olfrxg lfo/kk vkgr-fon;kF;klkBh dyk ¼lkfgR;½ o yfyr dyk];kph vkoM जोपासण्यास फक्त स्पर्धा व आंतर ाालेय स्पर्धांची vk[k.kh dyh tkr-

2½ fon;kF;klkBh dyk ¼lkfgR;½ ;kची आवड जोपासण्यासाठी कोणतेही वि ोश mide jkcfoy tkr ukghr-

3½ विदयार्थ्यांसाठी ललित कला याची आवड जोपासण्यासाठ कोणतेही वि ोश mide jkcfoy tkr ukghr-

4½ cgl[; fon;kF;kp ikyd vYi lk{kj fdok fuj{kj vkgr-

❖ **संाोधन प्रानांची चर्चा** %&

1½ पुणे जिल्हातील आदिवासी विभागात माध्यमिक ि ाक्षण घेणा—या आदिवासी fon;kF;kph vkoM dyk ¼lkfgR;½ ;k {k=ke/; lokr tkLr vkg-

2½ पुणे जिल्हयातील आदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळेत ि ाक्षण घेणा—या vkfnoklh fon;kF;klkBh dyk ¼lkfgR;½ ;k vkoMhP;k {k=kph vkoM जोपासण्यासाठी भााळांमध्ये फक्त भाालेय स्पर्धा व आंतर ाालेय स्पर्धा यांचेच vk;ktu dy tkr- ;k O;frfjDr Qkjl i;Ru dy tkr ukghr-

❖ **fिाफारिी** %&

पुणे जिल्हयातील अदिवासी विभागातील माध्यमिक भााळांमध्ये विदयार्थ्यांच्या नैसर्गिक vkoMh Eg.ktp dyk ¼lkfgR;½ o yfyr dyk tkikl.;klkBh fofo/k midekp vk;ktu dj.;kr ;ko-

Copyright © 2017, Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies

- lanHkZ %&

Deogaonkar S.G. (1992) Tribal development plans implementation & evaluation, New Delhi Concept Publication Company

Jain, Navinchandra (1995) An overview of Tribal Research Studies “ Tribal Research & Training Institutes Maharashtra State Pune

Gare G (1988) A review of Tribal Research studies Tribal Research & Training Institute Maharashtra State Pune

Copyright © 2017, Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies